

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

«ԱԿԲԱ-ԿՐԵԴԻՏ-ԱԳՐԻԿՈՒ ԲԱՆԿ», «ԱՐՅԱԽԲԱՆԿ», «ԷՅՉ-ԷՍ-ԲԻ-ՍԻ ԲԱՆԿ ՆԱՅԱՍՏԱՆ» ԵՎ «ՎՏԲ-ՆԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՆԿ» ՓԲԸ-ՆԵՐԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 55-ՐԴ ՆՈՒՎԱԾԻ 4-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԲՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

12 հուլիսի 2011թ.

Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Նարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Նովհաննիսյանի (զեկուցող), Ն. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողների ներկայացուցիչներ Ռ. Սարգսյանի, Ա. Գալստյանի, Ն. Նարությունյանի, Կ. Պետրոսյանի,

գործով որպես պարասխանող կողմ ներգրավված՝ ՆՆ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՆՆ Ազգային ժողովի նախագահի խորհրդական Դ. Մելքոնյանի,

համաձայն Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՆ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Ակրա-Կրեդիտ-Ագրիկոլ Բանկ», «Արցախբանկ», «Էյչ-Էս-Բի-Սի Բանկ Նայաստան» եւ «ՎՏԲ-Նայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ների դիմումի հիման վրա՝ ՆՆ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ

մասի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը «Ակրա-Կրեդիտ-Ազրիկոլ Բանկ», «Արցախբանկ», «Էյջ-Էս-Բի-Սի Բանկ Նայասարան» եւ «ՎՏԲ-Նայասարան Բանկ» ՓԲԸ-ների՝ 2011թ. մարտի 2-ին ՆՏ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով ՆՏ քրեական օրենսգիրքը, օրենսդրության այլ ակտեր եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՆՏ քրեական օրենսգիրքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2003թ. ապրիլի 18-ին, ՆՏ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2003թ. ապրիլի 29-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2003թ. օգոստոսի 1-ից:

ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածում փոփոխություն է կատարվել ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից 28.11.2006թ. ընդունված՝ «Նայասարանի Նանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ կատարելու մասին» ՆՕ-206-Ն ՆՏ օրենքով, որն ուժի մեջ է մտել 04.01.2007 թվականին: Այդ փոփոխությունների արդյունքում օրենսգրքի 55-րդ հոդվածը շարադրվել է ներկայիս խմբագրությամբ:

ՆՏ քրեական օրենսգրքի՝ «Գույքի բռնագրավումը» վերաբերյալ 55-րդ հոդվածի վիճարկվող 4-րդ մասը սահմանում է. «Նանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի, այդ թվում՝ հանցավոր ճանապարհով սրացված եկամուտների օրինականացման եւ սույն օրենսգրքի 190-րդ հոդվածով նախատեսված արարքների կատարման արդյունքում ուղղակի կամ անուղղակի առաջացած կամ ձեռք բերված գույքի, ներառյալ՝ այդ գույքի օգտագործումից սրացված եկամուտների կամ այլ փաստի օգուտների, այդ արարքների կատարման համար օգտագործված կամ օգտագործման համար նախատեսված գործիքների, իսկ հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի չհայտնաբերման դեպքում՝ այդ գույքին համարժեք այլ գույքի բռնագրավումը պարտադիր է: Այդ գույքը ենթակա է բռնագրավման՝ անկախ դատապարտյալի կամ որեւէ երրորդ անձի սեփականությունը հանդիսանալու կամ նրանց կողմից փիրապետելու հանգամանքից»:

Դիմողների կողմից սկզբնապես վիճարկվել է ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ եւ 7-րդ մասերի սահմանադրականությունը: ՆՏ սահմանադրական դատարանի թիվ 1 դատական կազմն իր՝ 2011թ. մարտի 18-ի ՄԴԴԿՈ/1-9 որոշմամբ գործը քննության է ընդունել ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասի

սահմանադրականության որոշման մասով՝ մերժելով գործի քննության ընդունումը նույն հոդվածի 7-րդ մասի առումով:

2. Սույն գործի դատավարական նախապայմությունը հանգում է հետևյալին: Երեսան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանը, քննելով թիվ ԵԿԴ-0094/01/09 քրեական գործն ըստ մեղադրանքի՝ Կոռնել Կոնստանտին Ռոմիկայի Սպենգաչուի՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 203-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով, 177-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին եւ 2-րդ կետերով, 190-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով, իր՝ 12.10.2009թ. դատավճռով Կոռնել Կոնստանտին Ռոմիկայի Սպենգաչուին մեղավոր է ճանաչել վերը նշված հոդվածներով նախատեսված արարքները կատարելու համար եւ վերջինիս նկատմամբ պարիժ է նշանակել 12 փարի ժամկետով ազատազրկում՝ ամբողջ գույքի բռնագրավմամբ, սակայն ոչ ավելի 64.142.000 ՆՏ դրամից, ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի բռնագրավմամբ:

Դատարանը դիմողների քաղաքացիական հայցերը բավարարել է՝ որոշելով դատապարտյալից հօգուտ նրանց բռնագանձել ընդհանուր առմամբ 25.457.000 ՆՏ դրամ՝ որպես հանցագործության հետեւանքով պարճառված վնասի հատուցում:

Բացի դրանից, դատարանը վճռել է Կոռնել Կոնստանտին Ռոմիկայի Սպենգաչուի մոտ հայտնաբերված գումարների եւ գույքի վրա 11.10.2008թ. որոշմամբ դրված կալանքը թողնել անփոփոխ՝ մինչեւ նրա նկատմամբ գույքային պարավորությունների մասով կայացված դատավճռի կատարումը:

Քննարկելով իրեղեն ապացույցների հարցը՝ դատարանը վճռել է 24.12.2008թ. եւ 30.03.2009թ. որոշումներով իրեղեն ապացույցներ ճանաչված 25.200 եվրոն եւ 4.040.000 ՆՏ դրամ գումարները՝ որպես ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված հանցավոր ճանապարհով սրացված գույք, բռնագրավել:

Դատավճռի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո դիմողներն իրենց ներկայացրած քաղաքացիական հայցերի բավարարման մասով դատավճռի հարկադիր կատարման համար սրացել են կատարողական թերթեր եւ ներկայացրել ՆՏ ԱՆ ԴԱՆԿ ծառայություն:

ԴԱՆԿ ծառայությունից դիմողները փեղեկացել են, որ ՆՏ դատախազությունն առաջինն է փվյալ գործով ներկայացրել կատարողական թերթ՝ դատապարտյալի ամբողջ գույքի, բայց ոչ ավելի, քան 64.142.000 ՆՏ դրամի բռնագրավումն ապահովելու համար:

Դիմողները դիմել են դափավճիռը կայացրած դափարան՝ դափավճռի անհստակությունը մեկնաբանելու պահանջով: 03.06.2010թ. դափարանը ներկայացված դիմումների քննարկման արդյունքում որոշում է կայացրել, ըստ որի՝ կայացված դափավճռի անհստակությունը մեկնաբանել է հետևյալ կերպ. «Դափավճռի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո, իրեղեն ապացույցներ ճանաչված 25.200 Եվրո եւ 4.040.000 ՀՀ դրամ գումարները, բջջային հեռախոսները եւ ակնոցը, որպես ՀՀ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի չորրորդ մասով նախատեսված հանցավոր ճանապարհով ստացված գույք, ենթակա են բռնագրավման՝ անկախ դափապարտյալ Կոռնել Կոնստանտին Ռոմիկայի Սրենգաչուի կամ որեւէ երրորդ անձի սեփականությունը հանդիսանալուց կամ նրանց կողմից փոխապետելու հանգամանքից: Այս գումարները կամ առարկաները հօգուտ քաղաքացիական հայցվորների բռնագանձվել չեն կարող, փուժողներին եւ քաղաքացիական հայցվորներին պարճառված վնասները փոխհատուցելուն ուղղվել չեն կարող: Բավարարված քաղաքացիական հայցերի մասով դափավճիռը կարարելիս՝ բռնագանձումը պետք է տարածվի ոչ թե իրեղեն ապացույց ճանաչված 25.200 Եվրո, 4.040.000 ՀՀ դրամ գումարների, բջջային հեռախոսների եւ ակնոցի, այլ Կոռնել Կոնստանտին Ռոմիկայի Սրենգաչուին պարկանող այլ դրամական միջոցների եւ գույքի վրա»:

Նշված որոշումը բողոքարկվել է ՀՀ վերաքննիչ քրեական դափարան: Վերջինս իր՝ 15.07.2010թ. որոշմամբ հանգել է այն հետևությանը, որ Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դափարանի որոշումը հիմնավորված եւ պարճառաբանված է, այն վերացնելու, փոփոխելու կամ բեկանելու հիմքեր չկան: Ուստի դափարանը որոշել է Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դափարանի 12.10.2009թ. դափավճռի անհստակությունը մեկնաբանելու մասին նույն դափարանի 2010 թվականի հունիսի 3-ի որոշման դեմ դիմողների ներկայացուցիչների բերած վերաքննիչ բողոքները մերժել:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դափարանի 15.07.2010թ. որոշման դեմ դիմողների ներկայացուցիչների կողմից բերվել են վճռաբեկ բողոքներ, որոնք, սակայն, ՀՀ վճռաբեկ դափարանի 02.09.2010թ. որոշմամբ վերադարձվել են:

3. Վիճարկելով ՀՀ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասի եւ 7-րդ մասի սահմանադրականությունը՝ դիմողները գտնում են, որ դրանք հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ, 6-րդ, 8-րդ, 18-րդ, 19-րդ, 20-րդ, 31-րդ հոդվածներին այնքանով, որքանով այդ նորմերը նեղ, սպառիչ սահմանում են փալիս «բարեխիղճ

երրորդ անձ» եզրույթին, եւ նախապեսուն են բարեխիղճ երրորդ անձանց /տուժողների/ կամքից անկախ հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի բռնագրավում՝ առանց բարեխիղճ երրորդ անձանց այդ գույքի առաջնահերթ վերադարձման կամ պետության կողմից համարժեք հատուցման փրամադրման երաշխիքների:

Նդում կատարելով ՏՏ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, 6-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ եւ 4-րդ մասերով նախապեսված դրույթներին, ՏՏ կողմից վավերացված մի շարք միջազգային պայմանագրերի՝ դիմողները մարնանշում են, որ Նայաստանի Նանրապետությունը պարտավորվել է սպեղծել անհրաժեշտ օրենսդրական միջոցներ՝ բռնագրավելու համար փողերի լվացումից կամ նախորդող հանցագործություններից սրացված եկամուտները, այդ հանցագործությունների կատարման համար օգտագործված կամ օգտագործման համար նախապեսված գործիքները կամ համարժեք այլ գույք՝ միեւնոյն ժամանակ վնաս չհասցնելով բարեխիղճ երրորդ անձանց իրավունքներին:

Այս համարեքստում դիմողները մարնանշում են, որ այն դեպքում, երբ ՏՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 6-րդ մասը սահմանել է, որ բարեխիղճ երրորդ անձի գույքը ենթակա չէ բռնագրավման, նույն հոդվածի 7-րդ մասը նեղ, սպառիչ սահմանում է փվել «բարեխիղճ երրորդ անձ» եզրույթին: Դիմողները եզրակացնում են, որ օրենքի փրամաբանությամբ բարեխիղճ կարող է համարվել միայն այն անձը, որը գույքն այլ անձի է հանձնել կամովին: Արդյունքում, ըստ դիմողների՝ փվյալ սահմանումից բխում է, որ եթե գույքը հանցանք կատարած անձին անցել է օրինական փրապետողի կամքից անկախ, ապա այդ անձը ՏՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի իմաստով չի կարող համարվել բարեխիղճ երրորդ անձ եւ, հետեւաբար, բռնագրավման գործընթացում փուժողի իրավունքների պաշտպանությունը երաշխավորված չէ:

4. Պատասխանող կողմը վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության վերաբերյալ ըստ էության հիմնավորում չի ներկայացրել: Պատճառաբանելով, որ դիմողները չեն սպառել ընդհանուր իրավասության դատարաններում դատական պաշտպանության միջոցները՝ պատասխանողը միջնորդել է գործի վարույթը կարճել:

5. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՏՏ օրենքի 69-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ անհատական դիմում կարող է ներկայացվել ընդհանուր իրավասության եւ մասնագիտացված դատարաններում դատավարության մասնակից հանդիսացած այն ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձի կողմից, որի նկատմամբ

գործը լուծող վերջնական դատական ակտով կիրառվել է որևէ օրենքի դրույթ, որը սպառել է դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները, եւ որը գտնուի է, որ փվյալ գործով կիրառված օրենքի դրույթը հակասում է Սահմանադրությանը:

Քննության առարկա գործում գործը լուծող վերջնական դատական ակտ է հանդիսանում Երեսան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի 12.10.2009թ. դատավճիռը:

ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 430-րդ հոդվածը՝ որպես լրացուցիչ պաշտպանության միջոց նախատեսում է դատական որոշման վերաբերյալ կասկածների ու անհստակությունների լուծումը: Այդ հոդվածին համապատասխան ընդունվող դատական ակտը, փվյալ դեպքում՝ դատավճռի անհստակությունը մեկնաբանելու մասին որոշումը, գործը լուծող ըստ էության ակտի՝ դատավճռի հետ կազմում է համակարգային ամբողջություն: Ներկայումս, դատավճռի անհստակությունը մեկնաբանելու մասին որոշման բողոքարկման՝ օրենքով նախատեսված հնարավորություններն օգտագործելով՝ դիմողներն սպառել են պաշտպանության միջոցներն ընդդեմ գործը լուծող ըստ էության դատական ակտի:

Վերոհիշյալի հիման վրա սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ պաշտպանողի միջնորդությունը՝ գործի վարույթը կարճելու վերաբերյալ, բավարարելու հիմքեր առկա չեն:

Միաժամանակ, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 430-րդ հոդվածով նախատեսված պաշտպանության լրացուցիչ միջոցը կիրառելու համար որևէ ժամկետային սահմանափակում նախատեսված չէ, ինչը գործնականում կարող է հանգեցնել պաշտպանության այդ միջոցից օգտվելու իրավունքի չարաշահման:

6. Սույն գործի շրջանակներում բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճը սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում քննության առնել պետության՝ մասնավոր անձանց սեփականությունն այլոց ապօրինի գործողություններից պաշտպանելու պոզիտիվ պարտականության, ինչպես նաև հանցագործությունից փրկված անձանց իրավունքների եւ օրինական շահերի արդյունավետ պաշտպանության երաշխավորման պետականից: Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նաև վիճարկվող իրավակարգավորումը եւ նշված խնդիրները դիտարկել Նայաստանի Նանրապետության սրանձնած միջազգային պարտավորությունների համարեքստում: Ըստ այդմ, սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում պարզել:

- արդյո՞ք դիմողների սահմանադրական իրավունքների ենթադրյալ խախտումը պայմանավորված է ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասի այն կարգավորմամբ, որ հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքը ենթակա է բռնագրավման՝ անկախ որևէ երրորդ անձի սեփականությունը հանդիսանալու կամ նրա կողմից փրկապետելու հանգամանքից,

- արդյո՞ք ՆՏ օրենսդրությունը նախատեսում է փուժողներին հանցագործությանը պարճառված վնասի վերականգնման հնարավորություն երաշխավորող համապարասխան արդյունավետ կառուցակարգ:

7. ՆՏ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի համաձայն՝ պետությունն ապահովում է մարդու եւ քաղաքացու հիմնական իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանությունը՝ միջազգային իրավունքի սկզբունքներին ու նորմերին համապարասխան:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դափարանը, հստակեցնելով Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 1-ին արձանագրության 1-ին հոդվածով երաշխավորված՝ սեփականության իրավունքի պաշտպանության ոլորտում պետության պարտականությունների շրջանակը, զարգացրել է պետության պոզիտիվ պարտականությունների գաղափարը: Վերջինս, մասնավորապես, արտահայտվում է նրանում, որ սեփականության իրավունքի իրական եւ արդյունավետ իրականացումը կախված չէ լոկ պետության՝ չմիջամտելու պարտականությունից, այլ պահանջում է նաեւ պաշտպանության որոշակի պոզիտիվ միջոցառումներ, մասնավորապես, երբ առկա է անմիջական կապ անձի գույքային իրավունքներն արդյունավետորեն իրացնելու եւ այն միջոցառումների միջեւ, որոնք անձը կարող է իրավաչափորեն ակնկալել իշխանություններից (Օներյիլդիզն ընդդեմ Թուրքիայի, *Oneryildiz v. Turkey* գործով Մեծ պալատի 2004թ. նոյեմբերի 30-ի վճիռը, կետ 134): Ըստ Եվրոպական դափարանի՝ սեփականության իրավունքի պաշտպանության ոլորտում պետության պոզիտիվ պարտականությունը կարող է, ի թիվս այլնի, ներառել փոխհատուցում փրամադրելու պարտականությունը:

Նանցագործությունից փուժած անձանց գույքային իրավունքների պաշտպանության խնդիրը դիփարկելով պետության՝ սեփականության իրավունքի պաշտպանության ոլորտում պոզիտիվ պարտականությունների համարեքստում՝ սահմանադրական դափարանը գրնում է, որ սեփականության անձեռնմխելիության սկզբունքը ոչ միայն նշանակում է, որ սեփականատերը՝ որպես սուբյեկտիվ իրավունքների կրող, իրավասու է պահանջելու, որպեսզի այլոք չխախտեն իր սեփականության իրավունքը,

այլ նաեւ ենթադրում է պետության պարտականությունը՝ անձի սեփականությունը պաշտպանելու անօրինական ոտնձգություններից: Պետության այս պարտականությունը խնդրո առարկա իրավիճակում պահանջում է ապահովել արդյունավետ կառուցակարգ հանցագործությունից փրկած անձանց գույքային իրավունքների պաշտպանության եւ կրած վնասի վերականգնման համար:

8. Մի շարք միջազգային իրավական փաստաթղթեր, մասնավորապես, Միավորված ազգերի կազմակերպության շրջանակներում ընդունված՝ Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարի կոնվենցիան (Նայասպանի Նանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2003թ. սեպտեմբերի 29-ից), Եվրոպայի խորհրդի շրջանակներում ընդունված՝ Նանցավոր ճանապարհով ստացված եկամուտների լվացման, հետախուզման, առգրավման եւ բռնագրավման մասին Սպրասբուրգի կոնվենցիան (Նայասպանի Նանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2004թ. մարտի 1-ից), Նանցավոր ճանապարհով ստացված եկամուտների լվացման, հետախուզման, առգրավման ու բռնագրավման եւ ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին Վարշավայի կոնվենցիան (Նայասպանի Նանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2008թ. հոկտեմբերի 1-ից), նախատեսում են դրույթներ, որոնց համաձայն՝ դրանցով նախատեսված հանցագործությունների կատարման արդյունքում հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքը ենթակա է պարտադիր բռնագրավման: Այս միջազգային իրավական փաստաթղթերով մասնակից պետությունները, այդ թվում՝ Նայասպանի Նանրապետությունը, ստանձնում են այնպիսի օրենսդրական կամ այլ միջոցառումներ ձեռնարկելու պարտավորություն, որոնք հնարավորություն կտան ապահովել այդ կոնվենցիաներով նախատեսված հանցագործություններից ստացված գույքի բռնագրավումը:

Միաժամանակ, նշված միջազգային իրավական փաստաթղթերն ամրագրում են որոշակի իրավական երաշխիքներ՝ ի պաշտպանություն համապարասխան հանցագործությունների գոհերի օրինական շահերի: Մասնավորապես, ՄԱԿ-ի Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածի, ինչպես նաեւ Նանցավոր ճանապարհով ստացված եկամուտների լվացման, հետախուզման, առգրավման ու բռնագրավման եւ ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին Եվրոպայի խորհրդի շրջանակներում ընդունված Վարշավայի կոնվենցիայի 25-րդ հոդվածի համաձայն՝ մասնակից պետություններն առաջնահերթության կարգով քննում են հանցագործություններից ստացված՝ բռնագրավված գույքը հայցող մասնակից պետությանը վերադարձնելու հարցը՝ **այն հաշվով, որ նա**

կարողանա փոխհատուցում տրամադրել հանցագործության գոհերին կամ հանցագործություններից ստացված այդպիսի գույքը վերադարձնի դրա օրինական սեփականատերերին: ՄԱԿ-ի Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ կոնվենցիայի՝ «Տուժողների օգնությունն ու պաշտպանությունը» վերաբառությամբ 25-րդ հոդվածը մասնակից պետություններին պարտավորեցնում է սահմանել անհրաժեշտ ընթացակարգեր կոնվենցիայով նախատեսված հանցագործության գոհերի համար վնասի փոխհատուցման եւ հատուցման մարչելիություն ապահովելու համար:

9. Սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը հարկապես կարելու է, մի կողմից, ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 1-ին մասի իմաստով գույքի բռնագրավման՝ որպես պարժապետակի, ինստիտուտի, մյուս կողմից՝ հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքի բռնագրավման ինստիտուտի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտումը:

ՆՏ քրեական օրենսգրքի՝ «Պարիժ» վերաբառությամբ Բաժին 3-ի՝ «Պարժի հասկացությունը, նպարակները եւ տեսակները» վերաբառությամբ Գլուխ 9-ի՝ «Պարժի տեսակները» վերաբառությամբ 49-րդ հոդվածը սահմանում է պարժի տեսակները՝ դրանց մեջ նշելով նաեւ գույքի բռնագրավումը (5-րդ կետ): ՆՏ քրեական օրենսգրքի 51-61-րդ հոդվածները բացահայտում են 49-րդ հոդվածում նշված պարժապետակներից յուրաքանչյուրի բովանդակությունը. բռնագրավման՝ որպես լրացուցիչ պարժապետակի բովանդակությունը բացահայտված է օրենսգրքի 55-րդ հոդվածում:

ՆՏ քրեական օրենսգրքի 50-րդ հոդվածի համաձայն՝ գույքի բռնագրավումը հանդիսանում է լրացուցիչ պարժապետակ, որը կարող է նշանակվել միայն ծանր եւ առանձնապես ծանր հանցանքների համար՝ օրենսգրքի Նախուկ մասով նախատեսված դեպքերում: Նախուկ մասի հոդվածների սանկցիաներում գույքի բռնագրավումը նախատեսված է կան որպես պարտադիր լրացուցիչ, կան որպես ոչ պարտադիր լրացուցիչ պարիժ: Քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 1-ին մասում սրված է գույքի բռնագրավման՝ որպես լրացուցիչ պարժապետակի, սահմանումը: Ըստ այդ սահմանման՝ գույքի բռնագրավումը **դատապարտյալի սեփականությունը համարվող գույքը** կամ դրա մի մասը հարկադրաբար եւ անհատույց վերցնելն է՝ **ի սեփականություն պետության:**

ՆՏ քրեական օրենսգրքի 50 եւ 55-րդ հոդվածների համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի վիճարկվող 4-րդ մասով նախատեսված՝

հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի բռնագրավումը՝ իր բնույթով, խնդիրներով ու նպատակներով, համարժեք չէ նույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված բռնագրավմանը: ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածը փարանջափում է կատարում գույքի բռնագրավման՝ որպես լրացուցիչ պարժապետակի, եւ 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված՝ հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի բռնագրավման օբյեկտների միջեւ: Եթե 55-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված բռնագրավման՝ որպես լրացուցիչ պարժապետակի դեպքում բռնագրավման օբյեկտը բացառապես դատապարտյալի **օրինական** գույքն է, ապա նույն հոդվածի վիճարկվող 4-րդ մասով նախատեսված բռնագրավման օբյեկտն այլ է, քան դատապարտյալի օրինական գույքը, այսինքն՝ այն գույքը, որը ձեռք է բերվել հանցագործությունը կատարելու արդյունքում եւ, որպես կանոն, հանդիսանում է փուժողի սեփականությունը: ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով նախատեսված բռնագրավման երկու ինստիտուտների միջեւ առկա հաջորդ էական փարբերությունը կայանում է նրանում, որ եթե դատապարտյալի գույքի բռնագրավումը՝ որպես լրացուցիչ պարժապետակ, կարող է կիրառվել բացառապես ծանր եւ առանձնապես ծանր հանցանքների դեպքում, դրա կիրառումը կարող է թողնվել դատարանի հայեցողությանը եւ կրել ոչ պարպադիր բնույթ, ապա հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի պարագայում բռնագրավումը պարպադիր է եւ կիրառվում է անկախ հանցագործության ծանրությունից:

Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ ՆՏ քրեակատարողական օրենսգիրքը, կանոնակարգելով գույքի բռնագրավման հետ կապված հարաբերությունները եւ բռնագրավման կարգի առնչությամբ հղում կատարելով «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՆՏ օրենքով սահմանված կարգին (ՆՏ քրեակատարողական օրենսգրքի 39-րդ հոդված), նկատի ունի բացառապես գույքի բռնագրավումը՝ որպես լրացուցիչ պարժապետակ: Մասնավորապես, այդ օրենսգրքի 40-րդ հոդվածը, ճշգրտելով բռնագրավման ենթակա գույքի շրջանակները, ամրագրում է, որ բռնագրավման ենթակա գույքը ներառում է դատապարտված **անձին սեփականության իրավունքով պարկանող գույքը:**

Նաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված բռնագրավման՝ որպես լրացուցիչ պարժապետակի, եւ նույն հոդվածի վիճարկվող 4-րդ մասով նախատեսված՝ հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի բռնագրավման ինստիտուտները միմյանցից էապես փարբերվում են եւ դրանց շրջանակներում բռնագրավման ենթակա գույքը հստակ փարանջափված է՝

սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այս երկու ինստիտուտների գուգահեռաբար կիրառման դեպքում դատապարտյալի գույքի բռնագրավման եւ հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի բռնագրավման պահանջների բավարարման կապակցությամբ օբյեկտիվորեն չի կարող իրավական բախում («կոլիզիա») կամ իրավակիրառման առաջնահերթության խնդիր առաջանալ, քանզի մի դեպքում բռնագրավման օբյեկտը դատապարտյալի գույքն է, մյուս դեպքում՝ հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքը:

Վերոհիշյալի հիման վրա սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ գույքի բռնագրավումը՝ որպես լրացուցիչ պարժապետակ, եւ հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի բռնագրավումն իրենց սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ փարբեր ինստիտուտներ են՝ փարբեր խնդիրներով եւ նպատակներով: Բռնագրավման՝ որպես լրացուցիչ պարժապետակի ինստիտուտը, որն անմիջականորեն ուղղված է դատապարտյալի սեփականության իրավունքի դեմ, բխում է ՏՏ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի 2-րդ մասից, քանզի **այս դեպքում դատապարտյալի գույքի բռնագրավումը հանդես է գալիս որպես պարասխանավությունից բխող հարկադրանքի միջոց՝ իրավաչափորեն սահմանափակելով դատապարտյալի սեփականության իրավունքը:** Մինչդեռ, հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի բռնագրավման պարագայում բռնագրավման նպատակը հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքը դատապարտյալից հետ վերցնելն է, ինչի դեպքում դատապարտյալի սեփականության իրավունքի սահմանափակում փեղի չի ունենում: Ներքաբար, հաշվի առնելով, որ հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքը, որպես կանոն, հանդիսանում է փուժողի սեփականությունը, այդ գույքի բռնագրավման պարագայում բռնագրավման հասկացության ընկալումը ՏՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 1-ին մասի իմաստով, այն է՝ որպես բռնագրավվող գույքի անհատույց անցում ի սեփականություն պետության՝ առանց փուժողի սեփականության իրավունքի վերականգնման, անթույլաբերելի է, քանի որ նման ընկալման դեպքում բռնագրավման միջոցառումն անմիջականորեն ուղղվում է փուժողի սեփականության իրավունքի դեմ՝ ոչ իրավաչափորեն սահմանափակելով նրա սեփականության իրավունքը: **Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այդ գույքն անհատույց պետության սեփականությանը հանձնելն արգելափակում է հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի հաշվին փուժողների գույքային շահերի բավարարման եւ խախտված սեփականության իրավունքի վերականգնման հնարավորությունը:**

10. Սույն գործի շրջանակներում առանցքային նշանակություն ունի հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի բռնագրավման վերաբերյալ վիճարկվող նորմերի կիրառման գործընթացում փուժողներին հանցագործությամբ պարճառված վնասի վերականգնման երաշխավորման խնդիրը, որպես նաև ՏՏ Սահմանադրության մասնավորապես՝ 3-րդ, 20-րդ /5-րդ մաս/, 43-րդ /2-րդ մաս/ հոդվածներում ամրագրված պետության սահմանադրաիրավական պարտականություն:

ՏՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 115-րդ հոդվածի համաձայն՝ հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված դրամը, այլ արժեթղթերը եւ մյուս բոլոր առարկաները, որոնք կարող են հանցագործությունը հայտնաբերելու, գործի փաստական հանգամանքները պարզելու, մեղավորներին ի հայտ բերելու, մեղադրանքը հերքելու կամ պարասխանավությունը մեղմացնելու միջոցներ ծառայել, հանդիսանում են իրեղեն ապացույցներ: Նույն օրենսգրքի 119-րդ հոդվածը սահմանում է դատարանի դատավճռում, ինչպես նաև քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին որոշման մեջ իրեղեն ապացույցների հարցի լուծման կանոնները: Նշված հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի համաձայն՝ դրամը, այլ արժեթղթերը եւ մյուս առարկաները, **որոնք օրինական փրապետումից դուրս են եկել հանցագործության հետեւանքով, հանձնվում են փրապետողին, սեփականափրոջը կամ նրանց իրավահաջորդներին:** Նույն հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետի համաձայն՝ հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված դրամը, այլ արժեթղթերը եւ մյուս առարկաները դատարանի դատավճռով ուղղվում են դատական ծախսերի հատուցմանը, **հանցագործությամբ պարճառված վնասի հատուցմանը**, իսկ եթե հայտնի չէ վնաս կրած անձը, որպես եկամուտ՝ հանձնվում են պետությանը: Միաժամանակ, այս դրույթներին համապատասխան՝ ՏՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 59-րդ հոդվածի 1-ին մասի 17-րդ կետում եւ 61-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետում ամրագրված են համապատասխանաբար՝ փուժողի եւ քաղաքացիական հայցվորի՝ քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից որպես իրեղեն ապացույց վերցված գույքը հետ ստանալու իրավունքը:

Վերոհիշյալ վերլուծությունը վկայում է, որ ՏՏ քրեադատավարական օրենսդրությունը հանցավոր ճանապարհով սրացված գույքի բռնագրավման գործընթացում երաշխավորում է փուժողներին հանցագործությամբ պարճառված վնասի վերականգնման հնարավորություն, եւ ըստ վերոհիշյալ իրավակարգավորման՝ ապահովվում է հանցավոր ճանապարհով սրացված՝ բռնագրավված գույքի հաշվին առաջնահերթ կարգով փուժողների կրած վնասի վերականգնում՝ այդ թվում դատական կարգով, որն ուղղակիորեն բխում է ՏՏ Սահմանադրության 3-րդ, 18-րդ եւ 19-րդ հոդվածներում ամրագրված նորմերից: Ըստ այդմ, սահմանադրական դատարանն

արձանագրում է, որ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասի կիրառումը կարող է իրավաչափ համարվել միայն ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետին համապատասխան՝ հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքը փիրապետողին, սեփականափորջը կամ նրանց իրավահաջորդներին հանձնելու դեպքում:

Ավելին, եթե նույնիսկ հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքը բավարար չէ փուժողների օրինական փիրապետումից հանցագործության արդյունքում դուրս եկած գույքը վերադարձնելու համար, ապա ՆՏ օրենսդրությունը նախատեսում է նաև որպես լրացուցիչ պարժարեսակ՝ դատապարտյալի գույքի բռնագրավման դեպքում այդ գույքի հաշվին փուժողների շահերի բավարարման հնարավորություն: Մասնավորապես, «Գարական ակերի հարկադիր կատարման մասին» ՆՏ օրենքի 69-րդ հոդվածի համաձայն՝ բռնագրավման ենթակա՝ դատապարտյալի գույքի արժեքից ստացված գումարների հաշվին չորրորդ հերթին հատուցվում է հանցագործության կատարմամբ պարճառված վնասը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասը, որի համաձայն՝ հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքը ենթակա է բռնագրավման՝ անկախ դատապարտյալի կամ որեւէ երրորդ անձի սեփականությունը հանդիսանալու կամ նրանց կողմից փիրապետելու հանգամանքից, որպես պայման չի նախատեսում փուժողի սեփականության իրավունքի անհրաժեշտ պաշտպանություն՝ ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 119-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետին համապատասխան: Նման իրավիճակում ոչ միայն առաջացել են ներհամակարգային հակասություններ, այլև նույնացվել են դատապարտյալի գույքի բռնագրավման՝ որպես պարժարեսակի, եւ հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքի բռնագրավման ինստիտուտները: Վիճարկվող իրավակարգավորումն իրավակիրառական պրակտիկայում ստացել է այնպիսի մեկնաբանություն, որ հանցավոր ճանապարհով ստացված գույքի բռնագրավման դեպքում այդ գույքն ամբողջությամբ անհատույց անցնում է ի սեփականություն պետության՝ առանց փուժողի /օրինական փիրապետողի/ գույքային շահերի ու սեփականության իրավունքի պաշտպանության:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքի 63,

64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՆՏ քրեական օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասի՝ «Այդ գույքը ենթակա է բռնագրավման՝ անկախ դատապարտյալի կամ որեւէ երրորդ անձի սեփականությունը հանդիսանալու կամ նրանց կողմից փիրապետելու հանգամանքից» դրույթն իրավակիրառական պրակտիկայում դրան փրված մեկնաբանությամբ՝ այն մասով, որով բռնագրավումից հետո չի երաշխավորում փուժողի /օրինական փիրապետողի/ գույքային շահերի եւ սեփականության իրավունքի անհրաժեշտ պաշտպանություն, ճանաչել Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասի եւ 31-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

2. Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՆՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

12 հունիսի 2011 թվականի
ՄՂՈ-983